

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลอดระยะเวลาของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และพัฒนาการทางสังคมของมนุษยชาติ มนุษย์ล้วนดำรงอยู่ภายใต้ระบบการพึ่งพาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการใช้ไฟในการดำรงชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานปัจจัยอันสำคัญที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์อารยธรรมของมนุษย์มาอย่างยาวนาน จนกลายเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนได้สั่งสม เรียนรู้ ถ่ายทอด สืบต่อกันมาจนถึงยุคปัจจุบัน ซึ่งตลอดระยะเวลาเกือบ 500,000 ปี มาแล้วที่มนุษย์เริ่มรู้จักไฟและใช้ไฟให้เกิดประโยชน์ในด้านต่างๆ มากมายที่สอดคล้องสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตและความอยู่รอดของเผ่าพันธุ์ นับตั้งแต่การใช้ไฟเพื่อป้องกันตัวเองจากสัตว์ร้าย จนพัฒนามาถึงการใช้ไฟในการดำรงชีวิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับระบบการผลิตและการปรับตัวทางวัฒนธรรม ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ไฟจึงเป็นทั้งสัญลักษณ์และเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งในการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้อยู่รอด แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาจากการรู้จักใช้ไฟในด้านต่าง ๆ มากมายที่ถูกถ่ายทอดออกมา ทั้งในด้านคติความเชื่อทางศาสนาและระบบการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยมีเรื่องไฟเข้าไปเกี่ยวข้องด้วยอย่างปฏิเสธไม่ได้ เวลาที่พุดกันถึงปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพ ส่วนใหญ่มักจะนึกถึงปัญหาการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าของกลุ่มนายทุนผู้มีอิทธิพล การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน หรือการแผ้วถางป่าเพื่อทำไร่หมุนเวียนของชาวเขา เป็นต้น ซึ่งมีน้อยนักที่จะพุดถึงปัญหาที่เกิดจากไฟป่า โดยเฉพาะไฟป่าที่เกิดจากคน ทั้งที่ความเป็นจริงแล้วไฟป่าสร้างความเสียหายให้กับทรัพยากรป่าไม้และความหลากหลายทางชีวภาพมากกว่าสาเหตุอื่นๆ เพราะไฟป่าสามารถลุกลามไหม้พื้นที่ป่าจำนวนมากได้ในเวลาอันรวดเร็ว ยิ่งไปกว่านั้น ไฟป่าที่เกิดขึ้นในพื้นที่หนึ่งๆ ไม่เพียงแต่จะก่อความเสียหายแก่พื้นที่เท่านั้น หากแต่จะครอบคลุมสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศโดยรวมของโลกด้วย (ศิริ อัครกะอัคร, 2543)

พื้นที่ที่ถูกไฟไหม้ซ้ำซากอยู่ประจำทุกปี จะมีผลทำให้โครงสร้างของ ดิน น้ำ ป่า และระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนแปลงไป ต้นไม้บางชนิดจะถูกไฟไหม้ตายหมดในขณะที่ต้นไม้ชนิดอื่นซึ่งทนไฟจะเข้ามาแทนที่ จากการศึกษาในป่าเขตร้อนส่วนใหญ่พบว่าไฟป่าที่เกิดซ้ำซากในที่เดิมทุกๆ ปี มีผลทำให้สภาพป่าค่อยๆ เปลี่ยนแปลงจนกลายเป็นทุ่งหญ้า ซึ่งมีหญ้าคา

และหญ้าจริงจะเป็นพันธุ์ไม้หลักไปในที่สุด ซึ่งความจริงแล้วไฟเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยปรับระบบนิเวศให้มีความสมดุล และต้องทำความเข้าใจว่าเป็นไฟป่าที่เกิดจากธรรมชาติจริงๆ มิใช่ไฟป่าที่เกิดจากฝีมือของมนุษย์ดังเช่นสถานการณ์ไฟป่าในปัจจุบัน ซึ่งมักเกิดขึ้นซ้ำซากในบริเวณพื้นที่เดิมอยู่เป็นประจำทุกๆ ปี ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ ดิน น้ำ ป่า ในระยะยาวด้วย เนื่องจากไฟป่านอกจากจะก่อให้เกิดการทำลายและลดอัตราการเจริญเติบโตของต้นไม้แล้ว ไฟปายังทำลายลูกไม้ กิ่งไม้เล็กๆ เป็นช่องทางทำให้โรคและแมลงเข้าไปทำลายเนื้อไม้ได้ง่าย ส่งผลกระทบต่อชีวิต ที่อยู่อาศัย แหล่งอาหารของสัตว์ป่า รวมทั้งเป็นสาเหตุหนึ่งของการชะล้างพังทลายของหน้าดินและทำลายความอุดมสมบูรณ์ของดิน เมื่อฝนตกน้ำที่ชะล้างไหลลงสู่ลำน้ำทำให้คุณภาพน้ำลดลง รวมทั้งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในด้านต่างๆ อย่างมากมาย ทั้งทางเศรษฐกิจ การเกษตรกรรม การคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศ คุณภาพชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน รวมทั้งเป็นสาเหตุหนึ่งที่เกิดปรากฏการณ์ภาวะเรือนกระจกที่ทำให้อุณหภูมิของโลกร้อนขึ้น ไฟป่าจึงเป็นกลายเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนสัตว์ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างเป็นลูกโซ่ที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น หากไม่มีการตระหนักถึงแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง (เออนก นาคะบุตร, 2536) ดังนั้น มนุษย์ควรจะใช้ไฟอย่างไร เพื่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน้อยที่สุด ตรงนี้จึงเป็นสาระที่สำคัญของการใช้ไฟในระบบการผลิตและการจัดการของผู้คนในอดีต ซึ่งปัจจุบันวิธีคิดนี้ได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอย่างมาก เนื่องจากเจตนาในการผลิตและความต้องการในการใช้พื้นที่ในการเกษตรมีความแตกต่างกันอย่างมาก จากการผลิตแบบยังชีพกลายเป็นการผลิตเพื่อการค้า จากความต้องการปริมาณพื้นที่ในการเพาะปลูกที่เหมาะสมต่อแรงงานและระบบความสัมพันธ์ทางสังคม กลับกลายเป็นการแสวงหาพื้นที่เพิ่มมากขึ้น เพื่อเพิ่มปริมาณของผลผลิตและการครอบครองที่ดิน ซึ่งในอดีตการทำไร่หมุนเวียนนั้นจะต้องย้ายพื้นที่ออกจากที่เดิมเพื่อปล่อยให้ธรรมชาติฟื้นฟูตัวเอง โดยการย้ายไปทำการเพาะปลูกในพื้นที่อีกแปลงหนึ่งซึ่งได้รับการฟื้นตัวแล้ว ซึ่งพื้นที่แห่งนั้น ก็คือพื้นที่ๆ เคยทำกินมาก่อนนั่นเอง และเป็นกรรมสิทธิ์ที่ชุมชนรับรู้ร่วมกันภายใต้ระบบจารีต ประเพณี ว่าเป็นพื้นที่ทำกินของใครและจะไม่มีใครละเมิดบุกรุกครอบครองโดยเด็ดขาด กระบวนการเหล่านี้จึงเป็นสิทธิของชุมชนในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียมภายใต้กฎเกณฑ์ทางสังคมนั่นเอง (อภิรักษ์ พลอดเปลี่ยน และคณะ, 2537)

การมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟป่าของชาวบ้านงาแมงเป็นเรื่องความรู้ ความเข้าใจ และภูมิปัญญาอย่างหนึ่งของชาวบ้านที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าไม้ โดยที่ชาวบ้านมิได้คิดเลยว่า สิ่งที่ถูกตีลบต่อกันมานั้นจะเป็นการทำลายระบบนิเวศ หากแต่กลับเป็นการเพิ่มความ

หลากหลายทางชีวภาพด้วยซ้ำไป เช่น ทำให้พืชบางอย่างเจริญเติบโตได้ดี หรือสามารถขยายพันธุ์ได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงเป็นการย่อยสลายซากวัชพืช เศษไม้ใบไม้แห้งด้วยไฟทำให้ประหยัดเวลาในการจัดการด้วยวิธีอื่น ด้วยวิธีคิดดังกล่าว ไฟป่าที่เกิดขึ้นจากน้ำมือของมนุษย์จึงมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างลอยๆ และไร้สาระคุณค่า แต่กลับเป็นการตอกย้ำและแสดงให้เห็นวิธีการใช้ไฟของคนแต่โบราณว่า ไม่ได้ใช้ไฟเพื่อตอบสนองของความโลภดังเช่นในยุคปัจจุบัน การมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟป่าจึงเป็นระบบการแก้ไขปัญหาไฟป่าอย่างครบวงจรอย่างหนึ่ง กล่าวคือ เริ่มต้นจากการป้องกันมิให้เกิดไฟป่า โดยศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดไฟป่าในแต่ละท้องถิ่น แล้ววางแผนป้องกันหรือกำจัดสาเหตุนั้นเสีย หากได้ผล ไฟป่าก็จะไม่เกิด แต่โดยทางปฏิบัติแล้วแม้จะมีการป้องกันดี อย่างไรก็ตาม ไฟป่าก็ยังมีโอกาสเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นจึงต้องกำหนดมาตรการอื่นๆ ตามมา คือ การเตรียม การดับไฟป่า การตรวจหาไฟ การจัดองค์การดับไฟป่า เมื่อมีไฟป่าเกิดขึ้นและการดึงชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมไฟป่าโดยหน่วยงานภาครัฐ เพื่อให้ชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจในการจัดการอย่างถูกต้อง รวมทั้งเป็นการให้ความสำคัญต่อชุมชนในการที่จะเข้ามาช่วยกันรักษาทรัพยากรป่าไม้ในฐานะผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็นเจ้าของทรัพยากรนั้นร่วมกัน

ชุมชนบ้านงาแมงได้ให้ความร่วมมือในการควบคุมไฟป่ากับหน่วยงานของรัฐเป็นอย่างดีเสมอมา เนื่องจากในอดีต ชุมชนเคยมีปัญหาเรื่องการใช้ทรัพยากรจากการประกาศพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ การบุกรุกป่าจากการขยายพืชเศรษฐกิจ การตัดไม้ทำลายป่า และได้เห็นความเดือดร้อนของชุมชนอื่นจากการขาดแคลนทรัพยากรที่มีสาเหตุจากปัญหาดังกล่าว รวมทั้งหน่วยงานของรัฐได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาให้ความรู้ ชาวสารข้อมูลด้านการจัดการทรัพยากรและการควบคุมไฟป่า ทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และได้เข้าร่วมมือกับรัฐ ช่วยปกป้องดูแล รักษา และการควบคุมไฟป่าและจากการที่ผู้ศึกษาได้ปฏิบัติงานในพื้นที่อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ได้เห็นพัฒนาการในการควบคุมไฟป่าของชุมชนต่างๆ และพบว่าประชาชนบ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง มีพัฒนาการควบคุมไฟป่าที่ดีขึ้นมากกว่าชุมชนอื่นในละแวกเดียวกันเห็นได้ชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในปี 2547 ช่วงหน้าแล้ง (ฤดูไฟป่า) ประมาณเดือนมกราคม ถึงเมษายน 2547 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นปีที่เกิดภาวะแห้งแล้งเร็วและยาวนาน มีปัญหาเกี่ยวกับไฟป่าอย่างรุนแรง แต่หมู่บ้านนี้ยังสามารถดูแลพื้นที่ป่าบริเวณรอบหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

จากงานศึกษาที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ เช่น งานของโสรัจจ์ ตาปณานนท์ (2543) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านโป่ง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนคือ

การยอมรับและไว้ใจผู้นำของชุมชน การที่ชาวบ้านได้ทำงานร่วมกับหน่วยงานป่าไม้ และความสม่ำเสมอในการติดตามงานของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพราะชาวบ้านมีส่วนร่วมจากการสนับสนุนของรัฐ เพราะหากชุมชนได้ทำงาน ประสานงานกับภาครัฐ มักเกิดความรู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ อันเกิดจากการได้ทุ่มเทแรงใจแรงกาย เมื่อเห็นความสำเร็จของงานก็จะเกิดความภาคภูมิใจ สอดคล้องกับงานของ ระวี อินจินดา (2542) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการพื้นที่ต้นน้ำในเขตลุ่มแม่น้ำคำปอง จังหวัดแพร่ พบว่า การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมขึ้นกับแรงจูงใจและเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม และการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่รัฐสนับสนุนส่งเสริมและชักนำ โดยการสร้างโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน วางแผน และทำกิจกรรมที่ชาวบ้านมีส่วนได้ส่วนเสียจากการมีส่วนร่วมนั้น

งานวิจัยเกี่ยวกับการควบคุมไฟป่าในเรื่องปัจจัยของการมีส่วนร่วม เช่น จันทนา นามเทพ (2542) วิจัยเรื่องพฤติกรรมที่มีผลต่อการควบคุมไฟป่าของประชาชนในพื้นที่แนวกันชนของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง พบว่า การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับไฟป่าส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการควบคุมไฟป่าของกลุ่มตัวอย่าง หรือ วิชัย สกฤณา (2541) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการฟื้นฟูภูมิทัศน์ตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำปิงภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยเรื่องช่วงเวลาของการตั้งถิ่นฐานมีผลต่อการมีจิตสำนึก เกิดความรักและหวงแหน การรับรู้ข่าวสาร โดยเฉพาะกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและสถานภาพทางสังคมมีผลต่อการมีส่วนร่วมในการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และงานวิจัยของธีระพงษ์ สุวรรณพัฒน์ (2543) เรื่องความร่วมมือในการป้องกันไฟป่าของราษฎรบ้านจำเปิง พบว่า การที่ชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมใดๆ ก็ตาม ย่อมหมายถึงชุมชนนั้นจะมีส่วนได้ส่วนเสีย หรือมีผลประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่งด้วย ดังผลการศึกษาสรุปว่าราษฎรส่วนใหญ่ของหมู่บ้านที่ทำการศึกษาไม่ได้ใช้ประโยชน์จากป่าเพื่อดำรงชีพ เมื่อเกิดไฟป่าย่อมไม่มีผลต่อวิถีชีวิตจึงไม่เห็นความสำคัญในการให้ความร่วมมือกับรัฐในการป้องกันไฟป่า จึงควรมีกิจกรรมด้านไฟป่าเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการป้องกันไฟป่ารวมทั้งมีการประสานงานระหว่างรัฐกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้นผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่าว่าประชาชนมีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมด้านไหนบ้าง รวมถึงมีปัจจัยอะไรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟป่า โดยเฉพาะระบบความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟป่าที่สืบเนื่องมาจากการถ่ายทอดเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนในพื้นที่บ้านงาแมง และการปกป้องรักษาผลประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากป่าเพื่อ

ใช้ตอบสนองการดำรงวิถีชีวิตอย่างเหมาะสม และการศึกษาถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชน ในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้าว่า ชุมชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก อะไร ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นมีผลอย่างไรต่อพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมการควบคุมไฟฟ้ากับ หน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่บ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ โดยมองถึง ศักยภาพของประชาชนในการรวมกลุ่มกันประกอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมไฟฟ้า ผ่าน ระบบวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน เช่นการก่อสร้างแนวกันไฟรอบๆ บริเวณป่าชุมชนรอบๆ บริเวณหมู่บ้าน และในบริเวณรอบๆ พื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทั้งนี้เนื่องจาก พื้นที่ทำกินและพื้นที่อยู่อาศัยของประชาชนบ้านงาแมง ล้วนมีแนวเขตติดต่อกับพื้นที่ป่าทั้งหมด การเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าจึงเป็นการสร้างระบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภาค รัฐพร้อมๆ กับการปกป้องรักษาผลประโยชน์ของชุมชน ที่จะพึงได้รับจากพืชป่าใช้ประโยชน์ จากทรัพยากรในท้องถิ่นไม่ให้เกิดผลกระทบจากไฟฟ้า การมีส่วนร่วมของชุมชนดังกล่าวจึงทำให้ ชุมชนต้องมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนรู้ร่วมกันกับองค์กรภาครัฐมากยิ่งขึ้น และนำไปสู่ การปรับเปลี่ยนวิถีคิดในการควบคุมไฟฟ้าร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมี ประสิทธิภาพ การมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าจึงเป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญและจำเป็น ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่นในเงื่อนไขของการป้องกันไฟป่ามิให้เกิดผลกระทบต่อ ทรัพยากรและผลผลิตทางการเกษตรของชาวบ้าน การเข้ามามีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้าของ ประชาชนบ้านงาแมงกับหน่วยงานภาครัฐจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าสนใจ ในประเด็น ของการปฏิบัติการของชุมชนต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นด้านการป้องกันไฟป่า ซึ่งประชาชนมีการปรับเปลี่ยนเทคนิค วิธีการ ในการควบคุมไฟฟ้าผ่านกิจกรรมทางสังคมของ ชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน เพื่อแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้าได้อย่างมีพลังภายใต้การดำรงอยู่อย่างสัมพันธ์ใกล้ชิด กับทรัพยากรธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า บ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า บ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

1.3 สมมติฐานของการศึกษา

ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้า ความถี่ในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้า และการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

1.4.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้พื้นที่บ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่

1.4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาประชากรที่อาศัยอยู่ในบ้านงาแมง ตำบลแม่สาบ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรทั้งหมด 171 คน ชาย 84 คน หญิง 87 คน ครัวเรือนทั้งหมด 43 ครัวเรือน

1.4.3 ขอบเขตเนื้อหาที่จะศึกษา

1) บริบทชุมชน

- ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- ลักษณะภูมิประเทศ
- ลักษณะภูมิอากาศ
- อาณาเขตติดต่อ
- การคมนาคม
- การมีส่วนร่วมของชุมชน
- ทรัพยากรป่าไม้กับชุมชน
- เศรษฐกิจในชุมชน
- พิธีกรรมที่สำคัญ
- ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชน
- ระบบเครือญาติ
- ระบบครอบครัว

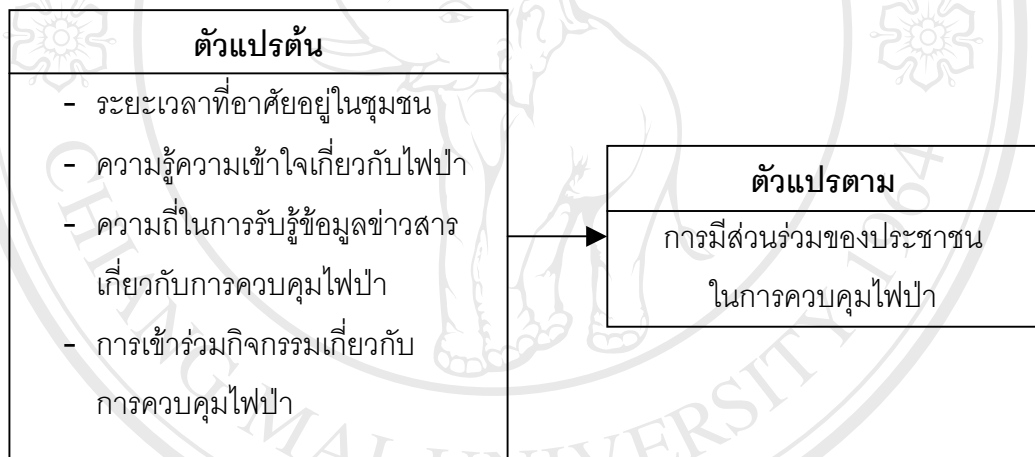
- ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายหญิง
- การแต่งงาน

2) การมีส่วนร่วมของชุมชน

3) ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม

- ระยะเวลาที่อยู่อาศัย
- ความรู้ ความเข้าใจ
- ความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร
- การเข้าร่วมกิจกรรม

1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนที่ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนช่วยกันดูแลรักษาอนุรักษ์และปกป้องทรัพยากรของตนเอง ซึ่งเป็นยุทธวิธีที่สำคัญต่อความสำเร็จของการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาคนและส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคม โดยประชาชนในชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงาน โดยส่วนใหญ่กระบวนการมีส่วนร่วมจะเริ่มจากการค้นหาปัญหาและสาเหตุ การวางแผนดำเนินกิจกรรมแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงาน การร่วมรับผลประโยชน์และการติดตามประเมินผล ซึ่งส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด ทั้งนี้การที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากหรือน้อยและทำตามได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ มากมาย ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า ได้แก่

ระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน เช่น การอยู่อาศัยในชุมชนมาเป็นระยะเวลายาวนานจะทำให้ชุมชนเกิดความรักความหวงแหนในถิ่นที่อยู่ของตน จึงมีความตระหนักถึงปัญหาส่วนรวมและยินดีช่วยกันแก้ไขหรือให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมที่เป็นผลประโยชน์ต่อชุมชน ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับไฟฟ้าจะทำให้เกิดความเข้าใจว่า ปัญหาสิ่งแวดลอมเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตชุมชน รวมทั้งปัจจัยเรื่องความถี่ในการรับรู้ข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า ซึ่งปัจจัยดังกล่าวจะเป็นปัจจัยที่พัฒนาขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหาของชุมชนในท้องถิ่น และอาจจะเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล ซึ่งส่งผลกระทบต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการควบคุมไฟฟ้า

1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมในการควบคุมไฟฟ้า หมายถึง ระดับหรือความถี่ของประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การปฏิบัติ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผล ร่วมกันในการควบคุมไฟฟ้า มีแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างครบวงจร กล่าวคือ เริ่มต้นจากการป้องกันไฟฟ้า และศึกษาถึงสาเหตุของการเกิดไฟในแต่ละท้องถิ่นที่แล้ววางแผนป้องกันหรือกำจัด รวมถึงการทำงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐในการควบคุมไฟฟ้า

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง อายุ เพศ อาชีพ รายได้ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน ความรู้ ความเข้าใจ การรับรู้ข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมของสมาชิกในชุมชนต่อการควบคุมไฟฟ้า

ระยะเวลาที่อยู่อาศัย หมายถึง จำนวนปีนับแต่ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชน หากเกิน 6 เดือน นับเป็น 1 ปี

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการควบคุมไฟฟ้า ที่ได้จากการทดสอบประชาชนบ้านงาแมงเกี่ยวกับสาเหตุของการเกิดไฟฟ้า การป้องกันไฟฟ้า และการควบคุมไฟฟ้า

การรับรู้ข่าวสาร หมายถึง วิธีการและความถี่ของการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับไฟฟ้าและการควบคุมไฟฟ้าของประชาชนบ้านงาแมง จากแหล่งต่างๆ ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ จากเพื่อนบ้าน การเข้าร่วมประชุม/อบรมเรื่องสิ่งแวดล้อม วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่

การเข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง ความถี่หรือจำนวนครั้งในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการควบคุมไฟฟ้าของประชาชนบ้านงาแมง อาทิเช่น กิจกรรมทำแนวกันไฟ กิจกรรมทำความสะอาดแนวกันไฟ แจ่งเหตุไฟไหม้ป่า ลาดตระเวนตรวจหาไฟฟ้า ลาดตระเวนป้องกันการลักลอบเผาป่า กิจกรรมดับไฟฟ้า เป็นต้น ในรอบปีโดยประชาชนเอง